

KLIIMAMINISTEERIUM

Karin Madisson
Rahandusministeerium

Teie 13.08.2026 nr 12.2-1/3356-1

Meie 21.09.2026 nr 5-1/26/21-2

Riigihangete seaduse § 95 kõrvaldamise alustega
seotud õigusaktide kataloogi ajakohastamine

Austatud Karin Madisson

Palusite abi loetelu koostamisel õigusaktidest, milles on sätestatud keskkonnavaldkonnas kohaldatavate kohustuste rikkumise vastutussätted. See loetelu oleks hankijale abiks karistusregistrist päringute tegemisel, et otsustada pakkuja hankest kõrvaldamine, kui hankija on rikkunud keskkonnavaldkonnas kohaldatavaid kohustusi.

Esmalt selgitame väga põgusalt keskkonnakaitse normide eesmärki, keskkonnanormi kujunemise aluseid, looduskeskkonna mõistet ja keskkonnasüüteo olemust.

Keskkonnakaitse normid aitavad kaitsta meid ümbritsevat looduskeskkonda ja tagada inimestele tervislik elukeskkond. Kuna inimtegevus (tööstus, transport, tarbimine) avaldab looduskeskkonnale pidevalt survet (mõjutavad ained, energia, müra, vilkuv valgus, vibratsioon, kiirgus või jäätmed, sealhulgas radioaktiivsed jäätmed ja heited) ja loodusvara on piiratud ressurss, siis reguleerib riik normide abil seda, kui palju ja kuidas tohib loodust mõjutada.

Keskkonnakohustuslike normide kujunemise aluseks on loodusteaduslikud uuringud ja nende tulemused (näit. analüüsid, eksperimendid, vaatlused, järeldused, ettepanekud), õiguslikud põhimõtted (näit. ettevaatuspõhimõte, vältimispõhimõte, säästva arengu põhimõte, saastaja-maksab põhimõte) ning ühiskonna väärtusruum ja poliitilised kokkulepped. Keskkonnanormid kujunevad suuresti ka rahvusvahelisel ja Euroopa Liidu tasandil, mis seejärel võetakse üle või kohandatakse Eesti õigusesse.

Looduskeskkond koosneb erinevatest keskkonnaelementidest. Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) § 24 lõige 2 punkt 1 kohaselt on keskkonnaelementid: õhk, atmosfäär, vesi, pinnas, maa, maastik ja looduslik ala, sealhulgas märg-, ranna- ja merealade seisund, looduslik mitmekesisus ja looduse koostisosad, sealhulgas geneetiliselt muundatud organismide seisund ning nende vastastikune toime. Keskkonnaelementide kaitseks kehtestatakse keskkonnavaldkonna kohustuslikud normid, näiteks keskkonnakvaliteedi piirväärtused, keskkonna kui ressursi säästva kasutamise kvoodid, saastetasud, keskkonnakaitsetised piirangud ja keskkonnalubade regulatsioonid.

Keskkonnakaitse normide rikkumise eest nähakse ette vastutus, kui rikkumine ületab teatud ohtlikkuse või kahju lävendi. Keskkonnasüütegu on õigusvastane tegu, kui see kahjustab või võib kahjustada erinevaid keskkonnaelemente.

Kuna looduskeskkond on pidevas liikumises ja muutumises, areneb tehnoloogia, teaduse ja analüüsivõimekus, samuti muutub ühiskonna ootus puhtamale ja elamisväärsemale looduskeskkonnale ning Euroopa Liit muudab keskkonnavaldkonna õigusakte (direktiive, määrusi) ja võtab veelgi suuremaid strateegilisi eesmärgi, siis tuleb keskkonnavaldkonna norme aeg- ajalt üle vaadata ja neid muuta, täiendada, seada uusi kohustusi, neid leevendada või välja jätta. Seoses sellega on muutuses ka keskkonnavaldkonnas kehtestatud kohustuslike normide eiramise eest ettenähtud vastutussätted. Samuti märgime, et lisaks keskkonnavaldkonnale on keskkonnanõuded põimunud paljude eluvaldkondadega näiteks majandus- ja põllumajanduse, ehituse- ja planeerimise või ka transpordi valdkondadega. Seepärast rõhutame, et ka alljärgnevas loetelus nimetatud seadused võivad sisaldada keskkonnanõudeid, mille eiramise eest nähakse ette vastutus. Ülaltoodud põhjustel ei ole käesolevas kirjas esitatud õigusaktide loetelu lõplik ja võib ajas muutuda.

Esitame alljärgneva loetelu õigusaktidest:

- 1. Karistusseadustik (KarS)** 20. peatükk, mis sätestab keskkonnavastased süüteod, peamiselt kuriteod ning 22. peatüki III jagu, mis sätestab ioniseeriva kiirgusega seotud süüteod.

Märgime, et Riigikogu menetluses on karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku ja väärteomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu 934 SE. Seadusemuudatusega viiakse karistusseadustiku keskkonnavastaste süütegude peatükk ja ioniseeriva kiirgusega seotud süütegude jagu vastavusse Euroopa Liidu keskkonnakuritegude direktiivi ajakohastatud versiooniga, mis näeb ette keskkonnavalaste kuritegude täiendatud ja täpsustatud nimekirja. Seega täieneb ja muutub peatselt keskkonnavaldkonna kuritegude nimekiri.

Lisaks on Kliimaministeeriumis ettevalmistamisel Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1115 (EUDR) rakendamise seaduse eelnõu. Eelnõuga kavandatakse muu hulgas määruse artikli 25 lõike 2 punkti d rakendamist, mille kohaselt võib EUDR-i rikkumisega kaasneda kuni 12-kuuline kõrvalejätmine riigihankemenetlustest ja juurdepääsust avaliku sektori rahastamisele. EUDR-i rikkumiste karistusnormid nähakse seejuures ette karistusseadustikus.

2. Keskkonnavaldkonna horisontaalsed seadused:

- 2.1. Keskkonnaseadustiku üldosa seadus (KeÜS) kehtestab ühised põhimõtted ja reeglid, mis kehtivad kõigi spetsiifiliste keskkonnavaldkondade kohta. KeÜSis sisalduvaid õigusnorme kohaldatakse koos eriseaduse asjaomaste õigusnormidega, mis sätestavad ka vastutussätted. Kuid KeÜS sisaldab ka sellise täpsusega norme, mille täitmise tagamiseks on seaduses sätestatud täitmata jätmise õiguslikud tagajärjed. KeÜS §-des 38 ja 39 on sätestatud kallasraja ja selle sulgemise või tõkestamise regulatsioon ja KeÜS § 62⁶ näeb ette vastutuse kallasraja ebaseadusliku sulgemise ja tõkestamise eest.
- 2.2. Keskkonnaseire seadus (KeSS) kehtestab riikliku, kohaliku omavalitsuse üksuse ja vabatahtliku keskkonnaseire korralduse ja saadud andmete avaldamise korra. Keskkonnaseire andmete alusel ilmnevast keskkonnoahust või olulisest keskkonnahäiringust teavitamata jätmise eest on ette nähtud vastutus.
- 2.3. Keskkonnavastutuse seadus (KeVS) reguleerib keskkonnale tekitatava kahju vältimist ja heastamist, lähtudes põhimõttest, et saastaja maksab. Nende reeglite rikkumise eest nähakse ette vastutussätted.
- 2.4. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus sätestab eeldatava keskkonnamõju hindamise õiguslikud alused ja korra, keskkonnajuhtimis- ja keskkonnanõudeid täitmis- ja korralduse ning ökomärgise andmise õiguslikud alused eesmärgiga vältida keskkonna kahjustamist ning kehtestab vastutuse käesoleva seaduse nõuete rikkumise korral.

3. Keskkonnavaldkonna eriosa seadused sisaldavad eraldi vastutussätete peatükis, vatutuse keskkonnanõuete rikkumise eest.

3.1. loodusressursse reguleerivad ja looduse ja elurikkuse kaitse seadused on:

metsaseadus, veeseadus, maapõuseadus, kalapüügiseadus, jahiseadus, looduskaitseadus, geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seadus.

3.2. keskkonnakaitse ja saastuse ohjamise seadused, mis on suunatud reostuse vältimisele ja inimtegevuse mõjude piiramisele on:

jäätmeseadus, pakendiseadus, atmosfääriõhu kaitse seadus, tööstusheite seadus, kiirguseseadus, ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni seadus.

3.3. Lisaks eeltoodud eriseadustele kuuluvad keskkonnavaldkonna eriseaduste hulka ka Kemikaaliseadus ja Biotsiidiseadus.

Kemikaaliseadus reguleerib kemikaalide käitlemist ja nende ohutust inimese tervisele aga ka keskkonnale, et ohtlikud ained ei satuks põhjavette, pinnasesse ega välisõhku. Kemikaali käitlemise nõuete rikkumine võib kaasa tuua mõju looduskeskkonnale ja keskkonnaohu ning kemikaaliseadus näeb ette vastutussätted.

Biotsiidiseadus, mis reguleerib biotsiidi ja biotsiidiga töödeldud toote kasutamist ja nende ohutust inimese tervisele ja keskkonnale. Kuna biotsiidid on olemuselt organismide hävitamiseks mõeldud mürgised kemikaalid (nt desinfitseerimisvahendid), on nende mõju looduskeskkonnale kriitilise tähtsusega. Biotsiidi käitlemise nõuete rikkumine võib kaasa tuua mõju looduskeskkonnale ja keskkonnaohu ning biotsiidiseadus näeb ette vastutussätted.

4. Märkime, et keskkonnavaldkonnas kohaldatavad kohustused on lisaks keskkonnavaldkonna seadustele põimitud ka paljudesse teiste valdkondade õigusaktidesse. Näiteks on kliimaministeeriumi valitsemisalas kuuluvate alltoodud seaduste seos keskkonnavaldkonna kohustustega järgmistel seadustel:

4.1. Meresõiduohutuse seaduse (MSOS) peamine eesmärk on meresõiduohutus. Kuid MSOS reguleerib ka laevaõnnetustest tuleneva merekeskkonna reostuse vältimist ja näeb ette ka punkeramise nõuded, mille eiramisel võib olla oluline mõju looduskeskkonnale. Nende normide rikkumise eest nähakse ette vastutussätted (§ 90⁵ ja § 90⁸).

4.2. Vedelkütuse seaduse (VKS) peamine eesmärk on vedelkütuse turu reguleerimine, kuid kesksel kohal on ka nõuded mootorikütuste kvaliteedinõuetele ja transpordis kasutatava biokütuse tarbimiskohustusele, mille rikkumisel suureneb otseselt heitgaaside ja kasvuhoonegaaside heide looduskeskkonda.

4.3. Ehituseseadustiku (EhS) eesmärk on kestlik ja kvaliteetne ehitamine. Ehituseseadustik sisaldab keskkonna ohutuse ja säästlikkuse põhimõtteid. Nähakse ette ka keskkonnakriteeriumid. Kvaliteetne ehituskultuur peab olema kliima- ja keskkonnasõbralik, kaitsma ja säilitama loodusvarasid, maastikke ja elurikkust. Ehituseseadustiku karistussätted näevad ette trahvid ehitusprojekti nõuete, ehitusreeglite või lammutusnõuete rikkumise eest, kui sellega kaasneb oht keskkonnale.

4.4. Sadamaseadus (SadS) sätestab sadamateenuse osutamisele ning sadama pidajale ja sadamaoperaatorile veeliikluse ohutuse ja turvalisuse nõuded, kuid 4. peatükis nähakse ette keskkonnakaitse nõuded. Keskkonnanõuete rikkumise eest nähakse ette vastutus (SaDS § 51).

4.5. Lennundusseadus (LennS) sätestab muuhulgas ka keskkonnanõuded ja nende nõuete rikkumise eest vastutuse.

4.6. Autoveoseadus (AutoVS) sätestab muuhulgas ka nõuded ohtliku veose autoveol, kui tegemist on selliste rikkumistega mis võivad tuua kaasa keskkonnakahju riski, siis näeb AutoVS ette vastutussätte (§ 66).

4.7. Liikluseseadus (LS) sätestab Eesti teedel liikluskorralduse, kuid selles on samuti keskkonnavaldkonna nõudeid, mille eest nähakse vastutus (§-id 219, 220, 261¹⁰).

5. Rõhutame, et eelkõige tuleb järgida konkreetsetes riigihankes oluliste eriseaduste nõudeid, mis näevad ette keskkonnavaldkonnas kohaldatavaid nõueid ja nende rikkumise korral vastutussätted.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Marten Kokk
kantsler

Helen Holtsman, 626 2820
helen.holtsman@kliimaministeerium.ee